

УДК 342.9:351.711(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2023.13>

Т. С. Голоднова
кандидат юридичних наук, консультант-аналітик
Служби безпеки України
orcid.org/0009-0005-1327-3715

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ЛОГІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ

У статті розглянуті актуальні питання логістичного забезпечення в секторі безпеки і оборони держави в умовах дії правового режиму воєнного стану, визначено проблемні питання та запропоновано шляхи і засоби удосконалення логістичного забезпечення.

Зазначається, що для виконання поставлених завдань перед військовим формуванням та подальшої реалізації стратегічних цілей стане можливим лише при правильному створенні логістичного забезпечення, яке спрямовується на досягнення високого рівня реагування та всебічного забезпечення, у тому числі і логістичного.

Розглядається поняття «логістичне забезпечення» та виділяються характерні особливості логістичного управління. Виокремлено основні види логістичного забезпечення в секторі безпеки та оборони України. З урахуванням дії правового режиму воєнного стану в державі сформульовано основні аспекти, які характеризують виконання сектором безпеки та оборони поставлених державою завдань у сфері логістичного забезпечення. Встановлено, що в процесі управління логістичним забезпеченням стійким розвитком сектору безпеки і оборони доцільно орієнтуватися на основні та доповнюючі принципи логістичного забезпечення.

Метою статті є дослідження основних аспектів логістичного забезпечення в секторі безпеки та оборони держави, розроблення пропозицій щодо можливих шляхів удосконалення такого забезпечення в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Сучасні дослідження факторів, які впливають на результативність проведення воєнних компаній в умовах проведення бойових дій Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями України з'ясовують про те, що в системі матеріально-технічного забезпечення існують як успіхи так і прогалини в її організації та способах виконання.

З метою визначення шляхів вирішення проблемних питань, які пов'язані з логістичним забезпеченням в секторі безпеки та оборони України автором розглянуто групи факторів, які мають вплив на військову логістику, особливо в умовах війни.

На основі методів інформаційного пошуку, структурного аналізу, порівняльного методу та методів прогнозування і моделювання запропоновано напрями удосконалення логістичного забезпечення сектору безпеки та оборони України з урахуванням показників їх реалізації та змінами, які відбуваються в логістичній діяльності.

Удосконалена логістична система надасть змогу реалізувати функції матеріально-технічного забезпечення, оптимізувати постачання вцілому, вчасно переміщувати товари та зберегти майно від втрат.

Тому, питання удосконалення логістичного забезпечення в секторі безпеки та оборони України є першочерговим викликом сьогодення та потребує вивчення проблемних питань з метою створення єдиної системи логістики військових формувань України. Виникає необхідність впровадження новітніх технологій із забезпечення логістикою у практичну діяльність.

Ключові слова: логістичне забезпечення, формування сектору безпеки й оборони, функції логістичного забезпечення, логістичні процеси, організаційна структура.

Holodnova T. S. TOPICAL ISSUES OF IMPROVING LOGISTICS SUPPORT IN THE SECURITY AND DEFENSE SECTOR OF THE STATE

The article considers topical issues of logistics support in the security and defense sector of the state under conditions of the legal regime of martial law, identifies problematic issues and suggests ways and means of improving logistics support.

It is noted that in order to fulfill the tasks assigned to the military formation and further implementation of strategic goals, it will be possible only with the proper creation of logistics support, which is aimed at achieving a high level of response and comprehensive support, including logistics.

The concept of «logistics support» is considered and characteristic features of logistics management are highlighted. The main types of logistics support in the security and defense sector of Ukraine have been allocated. Taking into account the effect of the legal regime of martial law in the state, the main aspects have been formulated that characterize the fulfillment by the security and defense sector of the tasks set by the State in the field of logistics support. It is determined that in the process of managing logistics support for sustainable development of the security and defense sector, it is advisable to focus on the basic and complementary principles of logistics support.

The article is aimed at studying the main aspects of logistics support in the security and defense sector of the State, developing proposals on possible ways to improve such provision under the conditions of the legal regime of martial law.

Modern studies of factors influencing the effectiveness of military companies in the context of hostilities by the Armed Forces of Ukraine and other military formations of Ukraine reveal that in the system of logistics there are both successes and gaps in its organization and methods of implementation.

In order to identify ways to solve problematic issues related to logistics support in the security and defense sector of Ukraine, the author considers groups of factors that have an impact on military logistics, especially in war conditions.

On the basis of methods of information retrieval, structural analysis, comparative method and methods of forecasting and modeling, directions for improving logistics support of the security and defense sector of Ukraine are proposed, taking into account indicators of their implementation and changes taking place in logistics activities.

The improved logistics system will make it possible to implement logistics functions, optimize supplies in general, move goods on time and save property from losses.

Therefore, the issue of improving logistics support in the security and defense sector of Ukraine is a priority challenge today and requires studying problematic issues in order to create a unified logistics system for the military formations of Ukraine. There is a need to introduce the latest technologies for logistics in practical activities.

Key words: logistics support, formation of the security and defense sector, logistics support functions, logistics processes, organizational structure.

Постановка проблеми. В умовах збройної агресії з боку РФ на Україну першочерговим питанням для підвищення результативності забезпечення територіальної цілісності держави та захисту національних інтересів постає питання щодо необхідності вдосконалення логістичного забезпечення в секторі безпеки та оборони України. Тому досить важливо провести комплексне дослідження проблемних питань логістичного забезпечення військових формувань України, здійснити дослідження певних складових такого забезпечення та розробити шляхи їх вирішення.

З огляду на досвід військових дій в Україні говорить про те, що логістика виступає невід'ємною складовою звільнення території держави від загарбника. Тому, саме від логістичного забезпечення залежить подальше виконання стратегічних та тактичних завдань, які покладені перед Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями України в умовах війни.

Через це виникає необхідність теоретичного дослідження логістичного забезпечення сектору безпеки та оборони України в умовах сьогодення, зумовленої воєнними діями лише на основі вивчення проблемних питань, прогалин в практичній діяльності логістики, всебічного їх аналізу і наукових узагальнень із наявних теоретичних робіт можливо сформувати певні наукові концепції із удосконалення логістичного забезпечення з подальшим упровадженням в практичну їхньої діяльності логістичну систему.

У зв'язку з цим високого ступеня актуальності набуває питання саме удосконалення логістичного забезпечення сил безпеки і оборони України загалом з метою розвитку логістики на майбутній час.

Результати такого напрямку дослідження безпосередньо можуть залежати від вирішення певних теоретичних та практичних завдань, а саме:

- аналіз змісту основних термінів у сфері логістичного забезпечення з проведенням наукових порівнянь термінології;
- дослідження основного ланцюжка логістичного забезпечення сил безпеки і оборони України;
- формування системи функціональних характеристик процесів логістичного забезпечення сил безпеки і оборони України;
- визначенні основних недосконалостей системи логістичного забезпечення в означеній сфері та

проведення обґрунтування шляхів удосконалення системи логістичного забезпечення сил безпеки та оборони України.

Тому дослідження актуальних питань удосконалення логістичного забезпечення в секторі безпеки та оборони держави в умовах дії правового режиму воєнного стану в державі, контроль виконання логістичних заходів, дослідження прогалин в практичній логістичній діяльності, а також розробки пропозицій щодо удосконалення вцілому логістичного ланцюжка є актуальним і доречним, має наукове і практичне значення.

Оцінка стану літератури. Питанням логістичного забезпечення військових формувань України, теоретичним аспектам щодо визначення поняття «логістика», завдань логістичного забезпечення в означеній сфері та напрямки удосконалення ґрунтовно розглянуто в наукових працях таких вчених як: О.В. Альбошій, А.М. Баранов, О.Г. Бондаренко, М.В. Білоус, С.М. Бортнік, В.П. Беглиця, В.П. Василенко, В.В. Гудімов, Н.С. Каличева, Є.В. Крикавський, В.В. Крутова, О.В. Крушельницька, Є.А. Максименков, О.В. Минько, А.А. Моргонюк, О.В. Морозов, О.М. Нагорнічевський, І.Ф. Ролін, В.В. Сисоєв, П.І. Смолич, М.О. Устенко, Л.В. Фролова, І.О. Хазанович, М.В. Шкоробот, О.М. Юрченко та інші науковці. Однак, питання удосконалення логістичного забезпечення в секторі безпеки та оборони держави потребує більш детального наукового дослідження, належного теоретичного обґрунтування та можливого практичного застосування.

Метою статті є дослідження основних аспектів логістичного забезпечення в секторі безпеки та оборони держави, розроблення пропозицій щодо можливих шляхів удосконалення такого забезпечення в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. З початком широкомасштабного вторгнення російської федерації на територію України перед Збройними Силами та іншими військовими формуваннями України постало завдання ефективно та швидко нарощувати необхідні сили та засоби у визначених місцях, та в зазначений час, що в свою чергу, вимагало створювати відповідні умови для матеріально-технічного забезпечення

із максимальними умовами зберігання поставленого майна від знищення його ворогом.

Досвід військових формувань України з відсічі російським загарбникам під час широкомасштабного вторгнення свідчить про важливість ефективного логістичного забезпечення для швидкого забезпечення військових підрозділів всім необхідним майном під час бойових дій. Тому з впевненістю можна зазначити про те, що в ході бойових дій одним із найголовніших факторів виконання тактичних і стратегічних завдань є і логістичне забезпечення сектору безпеки і оборони України, яка спрямована на підвищення бойової готовності, боєздатного озброєння до відповідних військових підрозділів, які виконують поставлені завдання.

Пропонуємо розглянути поняття «логістика» та «логістичне забезпечення».

Оскільки Збройні Сили України та інші військові формування України останні роки перебували в стані реформування та розвитку в тому числі впровадження до стандартів НАТО. Указом Президента України було введено в дію Стратегічний оборонний бюлетень [1], яким визначаються шляхи впровадження засад і принципів наближених до стандартів НАТО.

Поняття «логістичне забезпечення» визначено в наказі МОУ від 11.10.2016 № 522 «Основні положення логістичного забезпечення Збройних Сил України» Логістичне забезпечення – це комплекс взаємопов'язаних заходів, який забезпечує діяльність Збройних Сил України у мирний та воєнний час [2].

Нормативно-правове визначення «логістичне забезпечення» – це комплекс заходів із: планування логістичного забезпечення; визначення потреб в озброєнні, бойовій (військовій та спеціальній) техніці, спеціальних і транспортних засобах (далі – озброєння, військова та спеціальна техніка); матеріально-технічних засобах та послугах; проектування, розроблення (модернізація та модифікація) озброєння, військової та спеціальної техніки та матеріально-технічних засобів, їх закупівлі, постачання, зберігання, ремонту, технічного обслуговування, контролю експлуатації (використання); реалізації, списання та утилізації надлишкового озброєння, військової та спеціальної техніки і матеріально-технічних засобів; планування та здійснення військових перевезень усіма видами транспорту; закупівлю робіт і послуг лазне-прального та торговельно-побутового обслуговування; організації харчування; технічного обслуговування, експлуатації об'єктів військової інфраструктури [3]. Поняттям «логістичне забезпечення» законодавець змінив такі поняття як «матеріально-технічне», «матеріальне», «тилове» забезпечення, але зазначене трактування має внутрішнє користування сил оборони.

Слід зазначити про те, що логістичне забезпечення сектору безпеки та оборони держави є головною функцією, яка реалізовується в межах логістичної системи визначеними логістичними підрозділами з певною метою.

О. Бондаренко пропонує розглядати «логістичне забезпечення» як широкий комплекс взаємопов'язаних заходів, пов'язаних із плануванням, контролем та управлінням постачанням, транспортуванням, зберіганням та іншими матеріальними і нематеріальними операціям, в тому числі щодо передавання, зберігання й обробки відповідної інформації, які здійснюють у процесі забезпечення діяльності будь-якого формування сил безпеки в мирний та воєнний час, а також при реагуванні на кризові ситуації, що загрожують державній безпеці [4, с. 212]. На нашу думку, автором визначення сформульовано у загальному вигляді і не повністю розкривається специфіку забезпечення військ.

Якщо ж розглянути поняття «логістика», то це управління матеріальними, інформаційними, фінансовими, енергетичними та людськими потоками на основі їх оптимізації з мінімальними витратами.

На сьогодні, поняття «логістика» трактується різними науковцями по-різному, на нашу думку, таке поняття можна віднести до семантичного поняття, тобто такого який не має сталого трактування.

З огляду на зазначене вважаємо, що термінологія «логістика» на сьогодні знаходиться в постійному дослідженні, удосконалені, а значить і розвитку.

Науковець Н. Хвищун говорить про сутність логістики як науково-практичного напрямку управління та оптимізації логістичних потоків для досягнення оперативних, тактичних та стратегічних цілей в певній логістичній системі. До запропонованого визначення науковець надає наступні пояснення:

1) логістика є одночасно і наукою, що вивчає закономірність формування і функціонування логістичних потоків, і господарською практикою, направлено на ефективне управління цими потоками;

2) основним об'єктом досліджень в логістиці є поточкові процеси в економічних сферах відтворення та обігу;

3) ефективне управління передбачає оптимізацію та раціоналізацію логістичних потоків [5]. Автор погоджується з баченням вченого. Щодо сутності «логістики» можемо сказати, що в складову логістики входить комплекс дій, які спрямовуються на планування, створення, використання логістичних потоків.

Узагальнюючи викладене, під «логістикою» пропонуємо розуміти процеси планування, коор-

динації, руху, переміщення, складування та зберігання майна та подальший розподіл доставленого майна кінцевому користувачу з урахуванням непередбачених ситуацій.

Незважаючи на різну чисельність тлумачень даного поняття, мета логістичного забезпечення військових формувань України все ж таки не змінюється і залишається на досягненні цілей в напрямку підтримання військової потужності та сприяння подальшого руху військових підрозділів; постачання продовольства та матеріально-технічного, медичного забезпечення в тому числі і евакуація поранених; підтримка військових операцій та повне їх забезпечення відповідно до потреб підрозділів, які приймають участь в таких заходах.

Окрім цього, варто розглянути види логістичного забезпечення в секторі безпеки і оборони України, до таких видів пропонуємо віднести:

Матеріальне забезпечення, в складову якого входять заходи із визначення, закупівлю та своєчасне забезпечення військових підрозділів необхідним майном та подальше його маскуванню та зберігання. Особливістю такого забезпечення є те, що воно формується від потреби війська із зазначенням точної кількості засобів постачання таких як: військово обладнання, бойові засоби, мастильні матеріали, паливо, вода та харчування.

Є. Горохівський під матеріальним забезпеченням пропонує розуміти вид матеріально-технічного забезпечення спрямований на задоволення потреб військових частин і підрозділів в озброєнні, військовій техніці, боєприпасах, пально-мастильних матеріалах, продовольчому, речовому, медичному, технічному майні та інших матеріальних засобах [6]. Погоджуючись з баченням науковця, хотілося б доповнити про те, що матеріально-технічне забезпечення є складним механізмом забезпечення в склад якого необхідно включити облік, зберігання, видачу матеріальних засобів забезпечення умов зберігання, в тому числі і маскуванню з метою збереження живучості такого майна.

Під технічним забезпеченням пропонуємо розглянути сукупність заходів, які виконуються логістичними ремонтними органами з метою забезпечення військової техніки в повній технічній готовності. Технічне забезпечення включає в себе технічне обслуговування військової техніки, постачання запасних частин, а також підготовка персоналу з ремонту транспортних засобів.

На нашу думку, однієї із центральних ланок логістичного забезпечення є транспортне забезпечення (транспортна логістика), за допомогою якого відбувається оперативне забезпечення війська усіма необхідними матеріально-технічними ресурсами. Тобто, йдеться мова про заходи, які

спрямовуються на реалізацію перевезень із використанням різних видів транспорту, керуванням руху військ, а також належне утримання транспортної мережі.

Медичне забезпечення є невід'ємною складовою логістичного забезпечення, де реалізації організаційно-технічних заходів здійснюється з метою утримання високого рівня живучості особового складу, надання невідкладної медичної допомоги пораненим та хворим, а також забезпечення відповідних санітарних умов у місцях розташування особового складу.

Варто відзначити про те, що медичне забезпечення є відокремленою частиною функціонального забезпечення військ та виконує окрему функцію від логістики. Однак, на нашу думку медичне забезпечення може і не бути підсистемою логістики, оскільки воно передбачає створення умов для медичного обслуговування і охоплює лікувально-евакуаційні, протиепідемічні заходи та медичний захист особового складу. Таким чином, вважаємо що медичне забезпечення має взаємозв'язок з логістичною сферою у напрямку координації та співпраці.

Пропонуємо до видів логістичного забезпечення включити та розглянути фінансове та інформаційне забезпечення.

З урахуванням активного застосування логістичних принципів, методів, підходів все більше обертів набирає новий різновид фінансової логістики, спрямування якої на управління, розподіл, оптимізація грошових потоків на логістичне забезпечення в секторі безпеки і оборони України. Сутність фінансового забезпечення полягає в забезпеченні безперервного грошового забезпечення на потреби військових формувань України з дотриманням фінансової дисципліни всіма учасниками логістичного процесу.

Тобто, управління фінансовими потоками в процесі закупівель товарів, робіт та послуг з урахуванням ризиків. Метою фінансового забезпечення в логістичних системах є повне і своєчасне забезпечення в термінах, об'ємах та джерелах фінансування.

Інформаційне забезпечення логістики у секторі безпеки і оборони являє собою діяльність за переробкою, обліком аналізом та узагальненням інформації. Значення такого забезпечення полягає в зборі відомостей, необхідних для логістичного забезпечення військових формувань України. Як правило, такі відомості надходять з офіційних документів та джерел інформації, однак як виключення можуть враховуватися дані з неофіційних джерел з обов'язковою її перевіркою на правдивість.

Враховуючи вищевикладене, можна констатувати про те, що окрім загальноприйнятих видів логістичного забезпечення можуть виокремлю-

ватися і додаткові види логістичного забезпечення, але мета є одна – це забезпечення необхідною кількістю товарів, робіт чи послуг, в потрібному місці і у визначений час з максимальним збереженням живучості при визначеному рівні логістичних витрат.

Питання удосконалення логістичного забезпечення в секторі безпеки і оборони України в умовах дії правового режиму воєнного стану є нагальним викликом сьогодення та привертає особливої уваги у зв'язку із проведенням оборони нашої держави від загарбника.

На нашу думку, логістичне забезпечення сектору безпеки і оборони повинно спрямовуватися на створення єдиної ефективної системи логістичного забезпечення військ з урахуванням гармонізації до стандартів НАТО.

Метою розвитку та удосконалення сил логістики у секторі безпеки і оборони України є підтримання спроможностей військових формувань логістичного забезпечення щодо ефективного виконання поставлених завдань логістичного забезпечення під час виконання ними завдань оборони держави так і в мирний час.

Оскільки, в Україні функціонує організаційно «застаріла» логістична система, що обумовлює необхідністю розробки, створення та удосконалення існуючих факторів та груп логістичного забезпечення. До таких пропонуємо віднести:

Удосконалення планування логістичного забезпечення. Впровадження сучасних технологій та програмних продуктів у напрямку планування потреби в матеріально-технічному, речовому забезпечення, послуг, робіт тощо; розробка або ж запозичення в напрямку системи планування розподілу ресурсів; планування маршрутів та їх розподіл по часу доставки до споживача. За допомогою впровадження запропонованих новітніх технологій в практичній організації логістичного забезпечення надасть можливість високої ефективності управління матеріально-технічними ресурсами з моменту «придбання» до моменту «отримання основним споживачем» з повним відслідковуванням руху такого майна.

Удосконалення складської логістики. Виникає необхідність в розробці раціональної системи складування товарів, отриманих військовим формуванням. Одним із найголовніших пріоритетів успішного складування є правильне визначення у логістичному ланцюжку місце розташування складу (ангару) чи приміщення з урахуванням усіх функцій експлуатації визначених складських приміщень. Невід'ємною складовою складської логістики є технічне оснащення складського приміщення та проведення оптимізації розміщення продуктів, товарів на складах з метою підвищення рівня ефективності вже існуючої логістичної поставки, виникає необхід-

ність для впровадження автоматизованої системи складської логістики у сфері пошуку необхідного товару, розміщення та переміщення товару на складі. За допомогою такого впровадження, на нашу думку вирішувалися б основні напрямки в системі логістичного постачання в секторі безпеки і оборони України.

Результатом реалізації такого проекту було б чітко організований процес з підвищення ефективності управління логістичними ланцюгами постачання.

Впровадження та розвиток системи обліку та контролю матеріальних потоків, якими забезпечуються сектори безпеки і оборони України.

На нашу думку, дієвим та ефективним засобом системи обліку МТЗ сектору безпеки і оборони України могло б бути програмне забезпечення, за допомогою якого здійснювався облік в баз даних майна, зброї, продуктів харчування, які видаються споживачу. За допомогою такого програмного забезпечення військовим формуванням України в умовах війни надало б змогу вести облік будь-якого майна при постачання чи видачі зі складів, тобто виникає можливість до автоматичного визначення формування вантажів для подальшого логістичного постачання.

Ми вважаємо, що запропонована автоматизована система обліку майна дозволить автоматизувати процеси обліку та списання, утилізації мана військового формування в результаті такого використання надає можливість в короткий час сформувати потребу, в подальшому провести списання чи інвентаризацію по залишкам товарів на складах.

Отже, підсумовуючи сказане, зазначаємо про те, що однією із важливих особливостей війни є оперативність та мобільність військ, а також їх повне логістичне забезпечення у необхідних обсягах з метою задоволення їх потреб.

Висновки. З досвіду логістичного забезпечення в секторі безпеки та оборони держави в умовах підготовки та проведення бойових дій з дотриманням оборонної стратегії показує, що в практичній організації такого забезпечення створюються складні умови в організації та постачання ресурсних потреб Збройних Сил України та інших складових сил безпеки та оборони України.

На основі проведеного теоретичного дослідження наукових матеріалів логістичного забезпечення в секторі безпеки та оборони України та аналізування змісту основних термінів у сфері логістичного забезпечення з проведенням наукових порівнянь термінології надало змогу провести наукове дослідження основних аспектів логістичного забезпечення в секторі безпеки та оборони держави, з подальшим розробленням пропозиції щодо можливих шляхів удосконалення такого забезпечення в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Запропоновано створення та удосконалення існуючих факторів та груп логістичного забезпечення, до таких нами віднесено удосконалення щодо: планування логістичного забезпечення; складської логістики та впровадження та розвиток системи обліку та контролю, що в подальшому дозволить успішно виконувати матеріально-технічне забезпечення військ та подальший контроль за майном і його списання.

В ході наукового дослідження були розглянуті основні поняття «логістика» та «логістичне забезпечення» та запропоновано авторське визначення поняття «логістика».

Крім того, досліджено види логістичного забезпечення в секторі безпеки і оборони України та запропоновано до основних видів логістичного забезпечення включити фінансове та інформаційне забезпечення.

Зазначено, що в умовах дії правового режиму воєнного стану в державі логістичне забезпечення в секторі безпеки і оборони України підвищеної уваги вимагають питання саме логістичного забезпечення Збройних Сил України та інших складових сил безпеки та оборони України, розробка практичних положень та визначених рекомендацій для подальшого використання в практичній діяльності логістичного управління та забезпечення.

Література

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20.05.2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» [Електрон. ресурс] : Указ Президента України від 06.06.2016 № 240/2016. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/24.02016-20137>

2. Основні положення логістичного забезпечення Збройних Сил України» [Електрон. ресурс] : наказ МОУ від 11.10.2016 № 522. URL: <http://www.mil.gov.ua/ministry/normativno-pravova-baza/nakazi-ministra-oboroni-ukraini/nakazi-ministerstva-oboroni-ukraini-za-2016-rik.html>

3. Порядок логістичного забезпечення сил оборони під час виконання завдань з оборони держави, захисту її суверенітету, територіальної та недоторканості, постановою КМУ від 27.12.2018. Офіційний вісник України від 12.02.2019. № 12, стор. 16, стаття 401, код акта 93275/2019.

4. Бондаренко О. Г. Сутність управління логістичним забезпеченням спільних дій формувань сектора безпеки й оборони під час кризових ситуацій, що загрожують державній безпеці України. Вчені записки Таврійського національного університету імені І.В. Вернадського. Серія : Державне управління. 2018. Т. 29 (68), № 1. 210–217 с.

5. Хвищун Н. В. Сутність поняття «логістика»: ретроспективний аналіз. Ефективна економіка. 2012. № 11 [Електрон. ресурс]. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1567>

6. Горохівський С. М. Тил Збройних Сил України : надійність в ім'я боездатності. Військо України 2011. № 1 26–29 с.